ПРАВІЛЫ АДПРАЦОЎКІ ПРОПУСКАЎ ЗАНЯТКАЎ

1. Тэму, якая адпрацоўваецца, неабходна цалкам перапісаць з адпаведнага файла ў частцы «Канспект» на белыя аркушы фармату А4 з захаваннем каляровага афармлення (гл. узор).
2. Кожны аркуш падпісваецца асадкай у верхнім правым куце з указаннем прозвішча, імя, нумары групы (гл. узор).
3. Кожны аркуш скануецца ці фатаграфуецца.
4. Малюнкі аб’ядноўваюцца ў файл pdf; арыентацыя кніжная; кожная тэма афармляецца ў асобны файл pdf.
5. Назва файла: Прозвішча Імя – Нумар групы – Тэма, напрыклад: Самасуй Самсон – 4 гр – Назоўнікі 3-га скланення
6. Файл высылаецца на vk (vk.com/tananushka) ці skype (Kir Tananushka).

Напрыклад, была прапушчана тэма «Назоўнікі 3-га скланення. Утварэнне nom. sg. назоўнікаў 3-га скланення».

1. Знайдзіце яе на адпаведнай старонцы на сайце graecolatini.by:

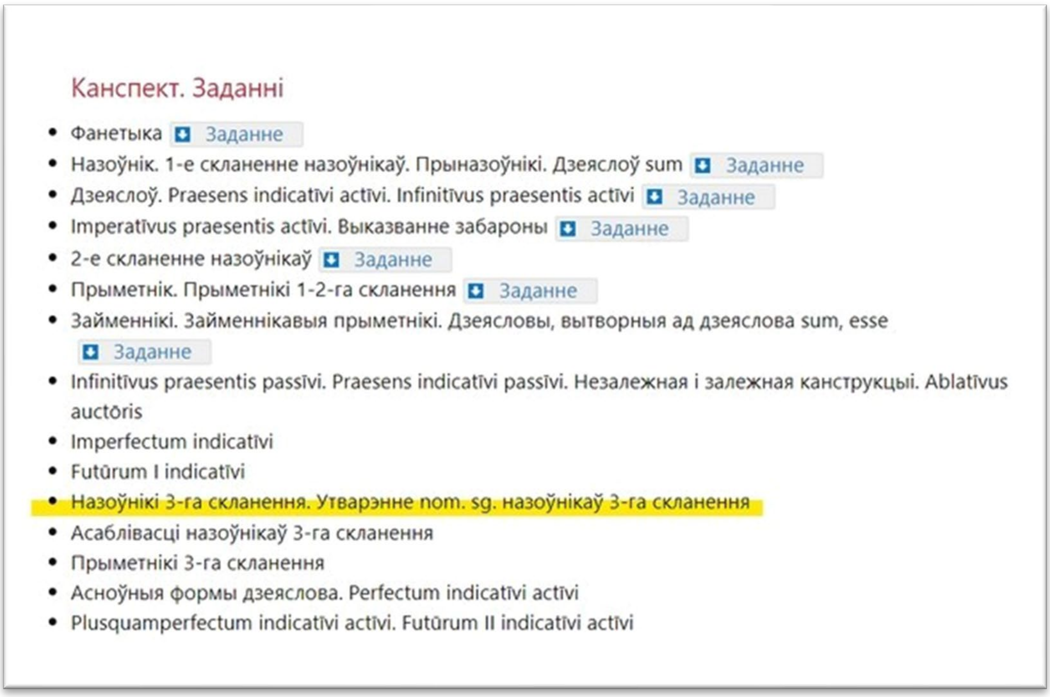
Канспект. Заданні

- Фанетыка Заданне
- Назоўнік. 1-е скланенне назоўнікаў. Прыназоўнікі. Дзеяслоў sum Заданне
- Дзеяслоў. Praesens indicatīvi actīvi. Infinitīvus praesentis actīvi Заданне
- Imperatīvus praesentis actīvi. Выказванне забароны Заданне
- 2-е скланенне назоўнікаў Заданне
- Прыметнік. Прыметнікі 1-2-га скланення Заданне
- Займеннікі. Займеннікавыя прыметнікі. Дзеясловы, вытворныя ад дзеяслова sum, esse Заданне
- Infinitīvus praesentis passīvi. Praesens indicatīvi passīvi. Незалежная і залежная канструкцыі. Ablatīvus auctōris
- Imperfectum indicatīvi
- Futūrum I indicatīvi
- Назоўнікі 3-га скланення. Утварэнне nom. sg. назоўнікаў 3-га скланення
- Асаблівасці назоўнікаў 3-га скланення
- Прыметнікі 3-га скланення
- Асноўныя формы дзеяслова. Perfectum indicatīvi actīvi
- Plusquamperfectum indicatīvi actīvi. Futūrum II indicatīvi actīvi

2. Адкройце файл з адпаведнай тэмай (у нашым выпадку Назоўнікі 3-га скланення. Утварэнне nom. sg. назоўнікаў 3-га скланення):

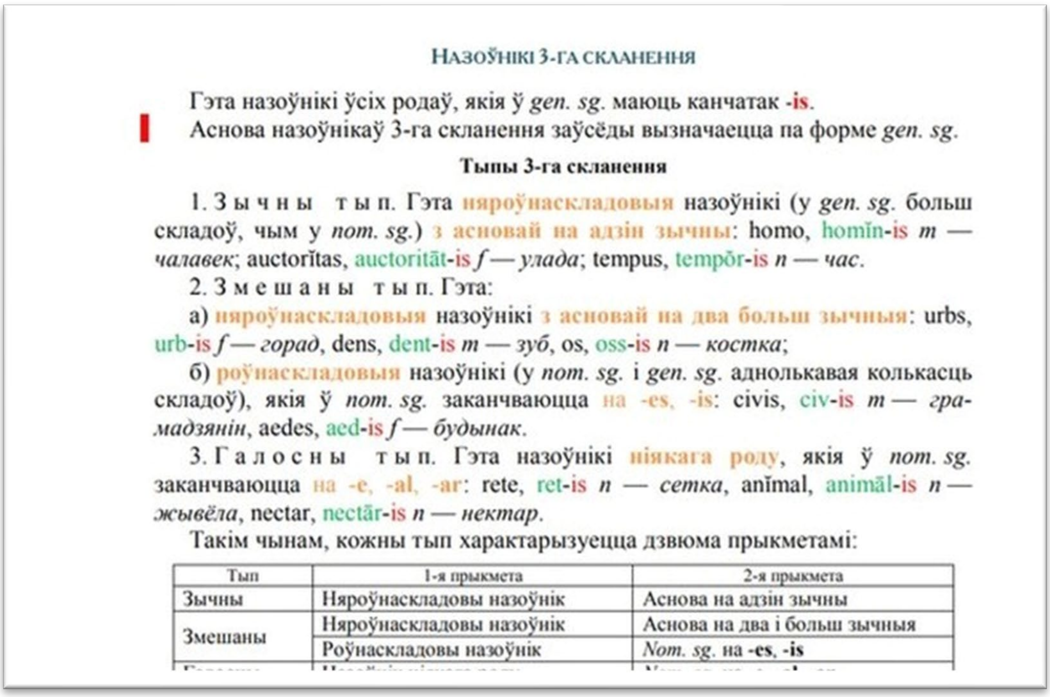

НАЗОЎНІКІ 3-ГА СКЛАНЕННЯ

Гэта назоўнікі ўсіх родаў, якія ў *gen. sg.* маюць канчатак **-is**.
Аснова назоўнікаў 3-га скланення заўсёды вызначаецца па форме *gen. sg.*

Тыпы 3-га скланення

1. Зычны тып. Гэта **няроўнаскладовыя** назоўнікі (у *gen. sg.* больш складоў, чым у *nom. sg.*) **з асновай на адзін зычны**: homo, homĭn-is *m* — *чалавек*; auctorĭtas, auctoritāt-is *f* — *улада*; tempus, tempŏr-is *n* — *час*.

2. Змешаны тып. Гэта:
а) **няроўнаскладовыя** назоўнікі **з асновай на два больш зычныя**: urbs, urb-is *f* — *горад*, dens, dent-is *m* — *зуб*, os, oss-is *n* — *костка*;
б) **роўнаскладовыя** назоўнікі (у *nom. sg.* і *gen. sg.* аднолькавая колькасць складоў), якія ў *nom. sg.* заканчваюцца на -es, -is: civis, civ-is *m* — *грамадзянін*, aedes, aed-is *f* — *будынак*.

3. Галосны тып. Гэта назоўнікі **ніякага роду**, якія ў *nom. sg.* заканчваюцца на -e, -al, -ar: rete, ret-is *n* — *сетка*, anĭmal, animāl-is *n* — *жывёла*, nectar, nectăr-is *n* — *нектар*.

Такім чынам, кожны тып характарызуецца дзвюма прыкметамі:

Тып	1-я прыкмета	2-я прыкмета
Зычны	Няроўнаскладовы назоўнік	Аснова на адзін зычны
Змешаны	Няроўнаскладовы назоўнік	Аснова на два і больш зычныя
	Роўнаскладовы назоўнік	*Nom. sg.* на **-es**, **-is**

3. Цалкам перапішыце змест файла на белыя аркушы фармату А4 з захаваннем каляровага афармлення:

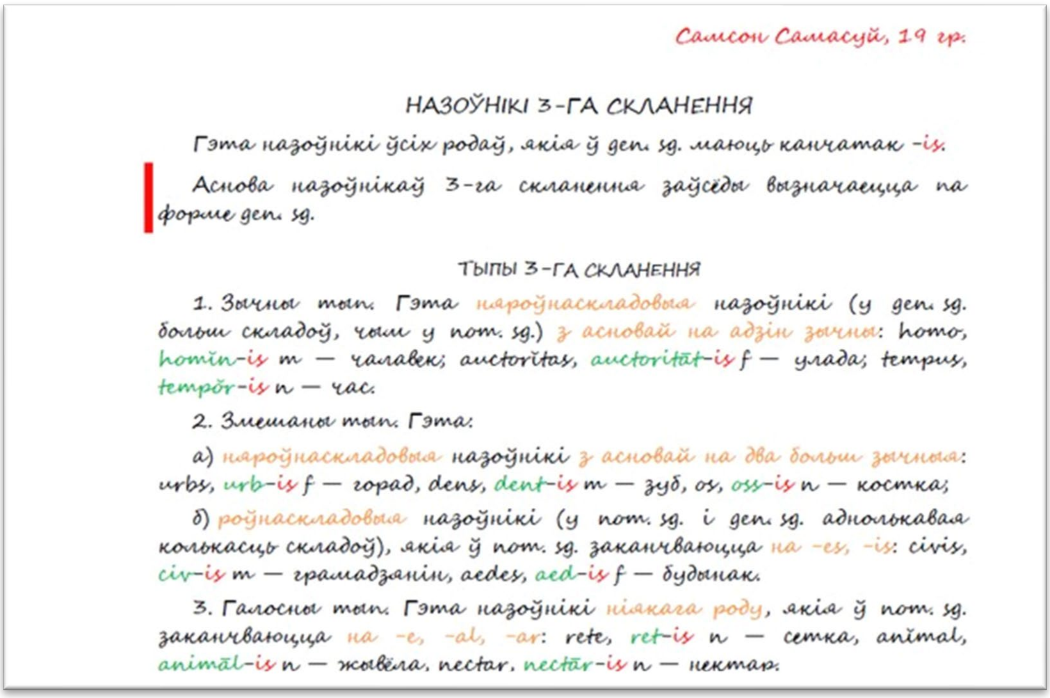

Самсон Самасуй, 19 гр.

НАЗОЎНІКІ 3-ГА СКЛАНЕННЯ

Гэта назоўнікі ўсіх родаў, якія ў gen. sg. маюць канчатак -is.

Аснова назоўнікаў 3-га скланення заўсёды вызначаецца па форме gen. sg.

ТЫПЫ 3-ГА СКЛАНЕННЯ

1. Зычны тып. Гэта няроўнаскладовыя назоўнікі (у gen. sg. больш складоў, чым у nom. sg.) з асновай на адзін зычны: homo, homĭn-is m — чалавек; auctorĭtas, auctoritāt-is f — улада; tempus, tempŏr-is n — час.

2. Змешаны тып. Гэта:

а) няроўнаскладовыя назоўнікі з асновай на два больш зычныя: urbs, urb-is f — горад, dens, dent-is m — зуб, os, oss-is n — костка;

б) роўнаскладовыя назоўнікі (у nom. sg. і gen. sg. аднолькавая колькасць складоў), якія ў nom. sg. заканчваюцца на -es, -is: civis, civ-is m — грамадзянін, aedes, aed-is f — будынак.

3. Галосны тып. Гэта назоўнікі ніякага роду, якія ў nom. sg. заканчваюцца на -e, -al, -ar: rete, ret-is n — сетка, anĭmal, animāl-is n — жывёла, nectar, nectăr-is n — нектар.

Самсон Самасуй, 19 гр.

НАЗОЎНІКІ 3-ГА СКЛАНЕННЯ

Гэта назоўнікі ўсіх родаў, якія ў gen. sg. маюць канчатак -is.

Аснова назоўнікаў 3-га скланення заўсёды вызначаецца па форме gen. sg.

ТЫПЫ 3-ГА СКЛАНЕННЯ

1. Зычны тып. Гэта няроўнаскладовыя назоўнікі (у gen. sg. больш складоў, чым у nom. sg.) з асновай на адзін зычны: homo, homin-is m — чалавек; auctoritas, auctoritāt-is f — улада; tempus, tempŏr-is n — час.

2. Змешаны тып. Гэта:

а) няроўнаскладовыя назоўнікі з асновай на два больш зычныя: urbs, urb-is f — горад, dens, dent-is m — зуб, os, oss-is n — костка;

б) роўнаскладовыя назоўнікі (у nom. sg. і gen. sg. аднолькавая колькасць складоў), якія ў nom. sg. заканчваюцца на -es, -is: civis, civ-is m — грамадзянін, aedes, aed-is f — будынак.

3. Галосны тып. Гэта назоўнікі ніякага роду, якія ў nom. sg. заканчваюцца на -e, -al, -ar: rete, ret-is n — сетка, animal, animāl-is n — жывёла, nectar, nectăr-is n — нектар.

Такім чынам, кожны тып характарызуецца дзвюма прыкметамі:

Тып	1-я прыкмета	2-я прыкмета
Зычны	Няроўнаскладовы назоўнік	Аснова на адзін зычны
Змешаны	Няроўнаскладовы назоўнік	Аснова на два і больш зычныя
	Роўнаскладовы назоўнік	Nom. sg. на -es, -is
Галосны	Назоўнік ніякага роду	Nom. sg. на -e, -al, -ar

СЛОЎНІКАВАЯ ФОРМА

Пасля формы nom. sg. звычайна прыводзіцца:

1) для аднаскладовых назоўнікаў (у nom. sg. адзін склад) — поўная форма gen. sg.: urbs, urbis f;

2) для няроўнаскладовых назоўнікаў — частка формы gen. sg.: homo, ĭnis m;

3) для роўнаскладовых назоўнікаў — канчатак gen. sg.: civis, is m.

УЗОР

Самсон Самасуй, 19 гр.

СКЛОНАВЫЯ КАНЧАТКІ

Склон	Singulāris		Plurālis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	розныя		es	a (ia*)
Gen.	is		um (ium**)	
Dat.	i		ĭbus	
Acc.	em	= nom.	es	= nom.
Abl.	e (i*)		ĭbus	
Voc.	= nom.		= nom.	

Заўвагі.
* Канчаткі галоснага тыпу.
** Канчаткі галоснага і змешанага тыпаў.

Такім чынам, канчаткі назоўнікаў розных тыпаў 3-га скланення адрозніваюцца ў трох формах:

Тып	Abl. sg.	Nom. pl. n	Gen. pl.
Зычны	e	a	um
Змешаны	e	a	ium
Галосны	i	ia	ium

УЗОР СКЛАНЕННЯ

lex, legis f — закон; jus, juris n — права; dens, dentis m — зуб; civis, is m — грамадзянін; os, ossis n — костка; rete, is n — сетка

Склон	Зычны тып		Змешаны тып			Галосны тып
	Singulāris					
Nom.	lex	jus	dens	civis	os	rete
Gen.	leg-is	jur-is	dent-is	civ-is	oss-is	ret-is
Dat.	leg-i	jur-i	dent-i	civ-i	oss-i	ret-i
Acc.	leg-em	jus	dent-em	civ-em	os	rete
Abl.	leg-e	jur-e	dent-e	civ-e	oss-e	ret-i
Voc.	lex	jus	dens	civis	os	rete

УЗОР

Plurālis						
Nom.	leg-es	jur-a	dent-es	civ-es	oss-a	ret-ia
Gen.	leg-um	jur-um	dent-ium	civ-ium	oss-ium	ret-ium
Dat.	leg-ĭbus	jur-ĭbus	dent-ĭbus	civ-ĭbus	oss-ĭbus	ret-ĭbus
Acc.	leg-es	jur-a	dent-es	civ-es	oss-a	ret-ia
Abl.	leg-ĭbus	jur-ĭbus	dent-ĭbus	civ-ĭbus	oss-ĭbus	ret-ĭbus
Voc.	leg-es	jur-a	dent-es	civ-es	oss-a	ret-ia

УТВАРЭННЕ NOMINATIVUS SINGULARIS НАЗОЎНІКАЎ 3-ГА СКЛАНЕННЯ

Nom. sg. назоўнікаў 3-га скланення утвараецца двума спосабамі: сігматычна і асігматычна.

СІГМАТЫЧНАЕ ЎТВАРЭННЕ

Сігматычна (ад назвы літары грэчаскага алфавіта сігма), г. зн. пры дапамозе канчатка -s, утвараецца nom. sg. назоўнікаў мужчынскага і жаночага роду з асновамі на -b, -p, -m, -i, -c, -g, -t, -d.

1) асновы на -b, -p, -m, -i. У nom. sg. аснова не змянаецца:

Аснова	Прыклад
pleb-	plebs, pleb-is n — плебс, чэрнь
stip-	stips, stip-is f — узнос
hiem-	hiems, hiĕm-is f — зіма
fini-	finis, fin-is m — канец

2) асновы на -t, -d. У nom. sg. t + s, d + s > s. Могуць адбывацца фанетычныя змены галосных:

Аснова	Прыклад
ped-	pes, ped-is m — нага
salut-	salus, salūt-is f — дабро
milet-	miles, milĭt-is m — воін

УЗОР

3) асновы на -c, -g. В nom. sg. c + s, g + s > x:

Аснова	Прыклад
duc-	dux, duc-is m — правадыр
leg-	lex, leg-is f — закон

Асігматычнае ўтварэнне

Асігматычна, г. зн. пры дапамозе нулявога канчатка, утвараецца nom. sg. назоўнікаў мужчынскага і жаночага роду з асновамі на -l, -r, -n, -s, а таксама ўсіх назоўнікаў ніякага роду.

1) асновы на -l, -r. Nom. sg. супадае з асновай:

Аснова	Прыклад
consul-	consul, consŭl-is m — консул
uxor-	uxor, uxōr-is m — жонка

У назоўнікаў на -ter галосны e ва ўскосных склонах выпадае:

Аснова	Прыклад
pater-	pater, patr-is m — бацька

2) асновы на -on. У nom. sg. канцавы -n адпадае:

Аснова	Прыклад
sermon-	sermo, sermōn-is m — гутарка

3) асновы на -in. У nom. sg. канцавы -n адпадае, галосны i > o:

Аснова	Прыклад
ordin-	ordo, ordĭn-is m — парадак
margin-	margo, margĭn-is f — край
homin-	homo, homĭn-is m — чалавек

4) шматскладовыя асновы мужчынскага і жаночага роду на -is, -es, -os. У nom. sg. і ў іншых склонах адбываюцца фанетычныя змены (паміж галоснымі s > r; галосны ĭ перад r пераходзіць у ĕ; аснова на -r, які ўзнік з s, у большасці назоўнікаў стала формай nom. sg.):

Аснова	Прыклад
cinis-	cinis, cinĕr-is m — попел
mulies-	mulier, muliĕr-is f — жанчына
arbos-	arbor, arbŏr-is f — дрэва

УЗОР

5) аднаскладовыя асновы мужчынскага і жаночага роду на -s. Nom. sg. супадае з асновай; ва ўскосных склонах s > r:

Аснова	Прыклад
flos-	flos, flor-is m — кветка

6) асновы ніякага роду на -men. Nom. sg. супадае з асновай; ва ўскосных склонах галосны e > ĭ.

Аснова	Прыклад
nomen-	nomen, nomĭn-is n — імя

7) Асновы ніякага роду на -es, -os. Nom. sg. супадае з асновай, але адбываюцца фанетычныя змены галосных (o, e > u). Ва ўскосных склонах паміж галоснымі s > r:

Аснова	Прыклад
corpos-	corpus, corpŏr-is n — цела
genes-	genus, genĕr-is n — род

УЗОР